

Regionaal meerjarenplan

**Basisvaardigheden in
Zaanstreek-Waterland
2026-2030**

Inhoud

1. Aanleiding.....	1
2. Over laaggeletterdheid en basisvaardigheden	2
3. De aanpak van basisvaardigheden in Zaanstreek-Waterland	3
4. Terugblik 2020-2025	4
5. Visie en doelen 2026-2030	5
6. Aanpak 2026-2030	6
7. Samenwerking	13
8. Governance en middelen	14

1. Aanleiding

Basisvaardigheden zijn vaardigheden als lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. Om in de Nederlandse maatschappij zelfstandig te kunnen meedraaien, heeft iedere volwassene een bepaald niveau van basisvaardigheden nodig. Niet iedereen heeft dat. Daarnaast verandert onze samenleving voortdurend. Daarmee veranderen de basisvaardigheden die nodig zijn om mee te doen ook. De aanpak basisvaardigheden moet op deze veranderingen kunnen inspelen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de aanpak van basisvaardigheden voor volwassenen. Daarom hebben wij als gemeenten in Zaanstreek-Waterland een plan van aanpak voor basisvaardigheden gemaakt, voor de periode 2026-2030. We kiezen ervoor om regionaal samen te werken. Dat doen we omdat we door samen te werken meer kunnen bereiken op dit complexe onderwerp.

Sinds najaar 2024 zijn we diverse keren bijeengekomen in sessies waarin alle gemeenten vertegenwoordigd waren. Ook hebben maatschappelijke organisaties, bibliotheken, taalaanbieders en andere partijen uit het sociaal domein meegedacht¹. In de sessies hebben wij de afgelopen beleidsperiode van 2020-2024 geëvalueerd. Voor de komende beleidsperiode hebben wij doelen gesteld en afspraken gemaakt over de samenwerking. In dit regioplan beschrijven wij de aanpak voor basisvaardigheden van de arbeidsmarktregio Zaanstreek-Waterland voor de periode 2026 tot 2030 (1 januari 2026 tot 31 december 2029). Voor ieder komend beleidsjaar wordt zowel een regionaal als een lokale uitvoeringsagenda opgesteld. Bij het opstellen- en evalueren hiervan zullen sociale partners, ervaringsdeskundigen en aanbieders betrokken worden.

¹ In een sessie met beleidsambtenaren, maatschappelijke organisaties en bibliotheken hebben we gewerkt aan de uitwerking van onze doelstellingen naar uitvoerbare acties per doelstelling.

2. Over laaggeletterdheid en basisvaardigheden

In Nederland hebben 3 miljoen mensen tussen de 16 en 75 jaar moeite met de basisvaardigheden lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. Dat is 1 op de 5 mensen. We noemen dat ook wel laaggeletterdheid. Stichting Lezen en Schrijven schat dat in de leeftijdsgroep vanaf 75 jaar nog zeker 300.000 mensen moeite hebben met basisvaardigheden. (Bron: Stichting Lezen en Schrijven, 10 december 2024). Ook mensen met Nederlands als moedertaal kunnen moeite hebben met basisvaardigheden. Zeker een derde deel van mensen die moeite hebben met basisvaardigheden behoort tot deze groep. We noemen dit ook wel NT1. Wanneer mensen een anderstalige achtergrond hebben dan Nederlands, noemen we dit NT2. Ruim de helft van de mensen die moeite heeft met basisvaardigheden, heeft een betaalde baan. Dat betekent dat zij op het werk met uitdagingen te maken krijgen zoals het behalen van veiligheidscertificaten of het ophalen van de loonstrook in de digitale omgeving. Voor mensen met een gezin is het vaak lastiger om hun kinderen te begeleiden met schoolwerk. Moeite met basisvaardigheden heeft invloed op alle levensdomeinen: werk, gezin, gezondheid, financiën en vrije tijd. De gemeenten in de arbeidsmarktregio Zaanstreek-Waterland willen inwoners de kans geven om hun basisvaardigheden te ontwikkelen, zodat zij goed kunnen meekomen op het werk en in de maatschappij (bron: Stichting Lezen en Schrijven, <https://www.lezenenschrijven.nl/over-stichting-lezen-en-schrijven/actueel/onacceptabel-1-op-de-5-volwassenen-heeft-lage>).

Percentage beperkte basisvaardigheden arbeidsmarktregio Zaanstreek-Waterland

In arbeidsmarktregio Zaanstreek-Waterland heeft volgens onderzoek uit 2023 door PIAAC 16% van de inwoners van 16 tot 75 jaar beperkte basisvaardigheden (bron: PIAAC 2023, [BasisvaardighedenInZicht dashboard Nederland](#)). Dat is aanzienlijk lager dan het landelijk gemiddelde van 22%. Over de gehele regio zien we dat 58% van deze inwoners NT-1ers zijn, tegenover zo'n 42% NT-2ers. 44% van alle inwoners met beperkte basisvaardigheden zijn werkend, tegenover 47% die niet werkend en niet in opleiding zijn (19.300 inwoners). Daarvan zijn er zo'n 9.000 boven de pensioengerechtigde leeftijd.

Percentage laaggeletterdheid per gemeente

Het percentage inwoners met beperkte basisvaardigheden per gemeente is in de arbeidsmarktregio Zaanstreek-Waterland als volgt verdeeld. In centrumgemeente Zaanstad bedraagt het percentage inwoners met beperkte basisvaardigheden 23% van alle inwoners van 16 tot 75 jaar. Dat is boven het landelijk gemiddelde. Oostzaan en Waterland hebben een percentage van 12%. In Purmerend en Landsmeer gaat het om 11% van de inwoners en in Wormerland heeft 6% van de inwoners beperkte basisvaardigheden. In de gemeente Edam-Volendam zien we dat 5% van de inwoners beperkte basisvaardigheden heeft.

3. De aanpak van basisvaardigheden in Zaanstreek-Waterland

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de aanpak van basisvaardigheden. In Zaanstreek-Waterland maken we hiervoor een regionaal plan met lokale accenten. In de arbeidsmarktregio Zaanstreek-Waterland werken zeven gemeenten samen, namelijk Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland en centrumgemeente Zaanstad. Zaanstad is de grootste gemeente met een inwoneraantal van 162.828. Daarna volgen Purmerend met 95.921 inwoners en Edam-Volendam met 37.146 inwoners. Waterland en Wormerland zijn vergelijkbaar in grootte met respectievelijk 17.556 en 16.552 inwoners. In Landsmeer wonen 11.661 mensen. De kleinste gemeente is Oostzaan, daar wonen 9.694 mensen.

De gemeenten verschillen van bevolkingssamenstelling. Zo hebben Zaanstad en Purmerend een groter aandeel inwoners met een migratieachtergrond, terwijl dit aandeel in Edam-Volendam relatief klein is. In andere gemeenten, zoals Landsmeer, Waterland, Oostzaan en Wormerland speelt vergrijzing een grote rol. Ook op andere sociaaleconomische factoren, zoals opleiding, werkloosheid of armoede zijn er verschillen tussen de gemeenten. Al deze factoren hangen samen met (het risico op) beperkte basisvaardigheden. In de regionale aanpak basisvaardigheden ligt de nadruk op de thema's en doelgroepen die regionaal gezien belangrijk zijn. Daarbij legt iedere gemeente eigen accenten in de lokale inzet van middelen en de focus van de aanpak. Deze lokale aanpak komt naar voren in de uitvoeringsagenda die we opstellen als onderdeel van dit meerjarenplan.

De middelen die de gemeenten hiervoor kunnen inzetten, zijn regionale middelen. Het gaat om geld vanuit de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB-middelen) en om geld vanuit een specifieke uitkering voor basisvaardigheden. De besteding ervan is voor een deel regionaal. Bijvoorbeeld het professionele lesaanbod voor volwassenen in taal, lezen, schrijven en rekenen: hiervoor hebben we één organisatie die de cursussen geeft voor inwoners van alle zeven gemeenten. Een ander deel van het geld besteden gemeenten zelf via subsidies of inkoop, afhankelijk van wat er in de gemeente nodig is. We stellen ieder jaar een uitvoeringsplan vast met een begroting. In regionale overleggen maken we samen afspraken over de besteding van de middelen gedurende het jaar.

4. Terugblik 2020-2025

In 2020 hebben gemeenten de taak gekregen van het Rijk om laaggeletterdheid te voorkomen en tegen te gaan. Tussen 2020 en 2025 hebben we als gemeenten regionaal en lokaal gewerkt aan het opzetten van een goede aanpak van basisvaardigheden. Dat deden we op basis van een beleidsplan. Tussen 2020 en 2025 is een stevige basis gelegd voor de aanpak van basisvaardigheden in alle gemeenten van Zaanstreek-Waterland. Die basis bestaat uit meer aandacht voor het thema binnen de gemeenten, meer en gevarieerder aanbod voor de laaggeletterde inwoners, goede samenwerkingen met de belangrijke uitvoerende partijen zoals bibliotheken en taalaanbieders, meer integrale samenwerking met andere beleidsterreinen, een helder uitvoeringsplan en structurele regionale coördinatie. Zo zien we dat het formeel taalaanbod goed wordt gevonden door de NT-2 doelgroep, en dat zij met aantoonbaar verhoogd taalniveau uitstromen. Dat is iets wat we willen vasthouden in de toekomst. Ook zien we dat de bibliotheken goed worden gevonden en een belangrijke partner zijn in het taalnetwerk als het gaat om doorverwijzingen vanuit de bibliotheek naar partners, maar ook vanuit partners naar de bibliotheken toe. Ook bij andere partners in de stad zien we dat basisvaardigheden steeds meer een integraal onderdeel wordt van het werk. Denk hierbij aan Werkom, onderwijsinstellingen maar ook een Humanitas bijvoorbeeld. Ook deze ontwikkelingen willen we vasthouden in de toekomst.

Elke aanpak kent ook verbeterpunten. Daar trekken we lessen uit. In de komende beleidsperiode maken we scherpere keuzes in het aantal ambities en doelen die we stellen. We maken de uitwerking van de doelen concreet. Voor de komende periode maken we afspraken over concrete resultaten, regie en monitoring. Ook maken we meer doelmatige afspraken met formele en non-formele aanbieders die aansluiten bij de doelen van dit beleidsplan. Daar wordt ook beter op gestuurd. Daarbij hebben we ook aandacht voor afstemming met collega's binnen de gemeente. We zetten meer in op bewustwording en urgentie bij collega's en partners. We benutten regionale kansen en zetten in op duurzame borging bij bestaande structuren (denk aan RWC, Leerwerkbedrijven, Participatie etc). Tot slot zorgen we ervoor dat er meer continuïteit en stabiliteit is in de aansturing vanuit de gemeenten.

5. Visie en doelen 2026-2030

We willen dat iedereen in Zaanstreek-Waterland kan meedoen. Wij zorgen ervoor dat beperkte basisvaardigheden daarbij geen drempel zijn. Dat doen we door te zorgen dat de inwoners van Zaanstreek-Waterland hun basisvaardigheden kunnen (blijven) ontwikkelen en door te zorgen dat de maatschappij rekening houdt met mensen met beperkte basisvaardigheden. Onze prioriteit ligt bij kwetsbare inwoners die de grootste kans op lage basisvaardigheden hebben en die ondersteuning wensen. In 2029 zien we daarom een toename in passend en toegankelijk (ondersteunings)aanbod.

We hebben gekeken naar welke groepen inwoners in onze gemeenten (een verhoogde kans op) lage basisvaardigheden hebben. Dit hebben we gedaan aan de hand van statistieken. Ook hebben we gekeken naar de beleidsprioriteiten per gemeente, zodat de aanpak basisvaardigheden aansluit bij andere beleidsdoelen van de gemeente. Uit deze analyse zijn vier doelgroepen gekomen waarop we onze aanpak in de komende jaren gaan richten. Dat zijn ouderen (65+), werkenden met beperkte basisvaardigheden, werkzoekenden en anderstaligen met beperkte basisvaardigheden.

We hebben de volgende hoofddoelstellingen geformuleerd voor de aanpak basisvaardigheden in Zaanstreek-Waterland:

1. We willen dat **ouderen** (65+) die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden mee kunnen (blijven) doen in de samenleving.
2. We willen de sociaaleconomische weerbaarheid van **werkenden met beperkte basisvaardigheden**² vergroten door hun basisvaardigheden op peil te houden of te versterken.
3. We zorgen dat **werkzoekenden** de basisvaardigheden hebben die nodig zijn op de arbeidsmarkt. Daarom is aandacht voor basisvaardigheden inherent onderdeel van de begeleiding naar werk.
4. We geven **anderstaligen** de mogelijkheid om hun basisvaardigheden (door) te ontwikkelen.

Deze regionale aanpak focust sterk op zelfredzaamheid en participatie op de arbeidsmarkt. Tegelijk zien we ook een breder maatschappelijk belang bij het versterken en behouden van basisvaardigheden. Met de huidige ontwikkelingen rondom AI, fraude, fake-news en phishing is het belangrijk dat onze inwoners weerbaar zijn. Basisvaardigheden dragen bij aan weerbaarheid en actief burgerschap.

Bijzondere aandacht verdient de doelgroep jongeren. Volgens de statistieken is dit momenteel geen grote groep, maar wel een risicogroep. Met name jongeren met een praktische opleiding (bron: PISA 2022, [Resultaten PISA-2022 in vogelvlucht.pdf](#)). We zijn ons ervan bewust dat jongeren nu niet expliciet in de doelgroepen zijn opgenomen. Jongeren die met te weinig basisvaardigheden de school verlaten, zijn immers de volwassenen met beperkte basisvaardigheden van de toekomst. Daarnaast is het intergenerationele effect van basisvaardigheden een probleem dat op gezinsniveau

² We bedoelen hierbij bijvoorbeeld, maar niet uitsluitend, werkenden met geen of weinig opleiding of een praktische opleiding tot niveau mbo-2, omdat zij vaker moeite hebben met basisvaardigheden.

aandacht verdient. De komende jaren houden we de ontwikkeling voor deze groep goed in de gaten, samen met onze collega's bij Jeugd en Onderwijs. Ook zorgen we dat onze lokale aanpak voor volwassenen aansluit op de lokale aanpak rondom gezin, jeugd en onderwijs. Dit zal meer handen en voeten krijgen in de uitvoeringsagenda's.

We realiseren ons dat er altijd mensen zijn die buiten deze definities vallen, maar wél behoefte hebben aan ondersteuning bij basisvaardigheden. Juist daarom zetten we sterk in op toegankelijkheid en laagdrempeligheid van het aanbod dat we ontwikkelen. Zo zorgen we ervoor dat zoveel mogelijk mensen kunnen profiteren van deze regionale aanpak.

In de komende jaren willen we ons ook inzetten voor een toegankelijke en laagdrempelige gemeentelijke dienstverlening. Binnen de organisaties willen we daarom meer bewustzijn creëren rondom basisvaardigheden en duidelijke taal.

Het educatie-aanbod voor volwassenen is onderverdeeld in formeel aanbod, non-formeel aanbod type 1 en non-formeel aanbod type 2. Formeel aanbod wordt verzorgd door een gediplomeerde docent en is gericht op niveauverhoging. Deelnemers worden getoetst en ontvangen een diploma. Non-formeel aanbod type 1 (voorheen non-formeel P, verwijzend naar Professional) wordt verzorgd door een gediplomeerde docent, maar is niet gericht op niveauverhoging met diplomawaardering. Non-formeel type 2 (voorheen non-formeel V) wordt verzorgd door vrijwilligers en werkt wel aan het versterken van basisvaardigheden, maar leidt doorgaans niet tot een ontwikkeling naar een volgend taal- of rekenniveau. Bij non-formeel aanbod ontvangt een deelnemer vaak wel een certificaat. Tot slot kennen we de term informeel leren. Dat is leren tijdens dagelijkse bezigheden zoals tijdens het werk of vrije tijd. Je leert door het uitvoeren van taken of van collega's. Informeel leren kan op de werkvloer gestuurd worden door te investeren in leercultuur. Een gemeente heeft meer invloed op het aanbod van formeel en non-formeel leren, maar kan werkgevers wel stimuleren om aandacht te besteden aan leercultuur. Zie ook de definitie van het Expertisepunt Basisvaardigheden over formeel en non-formeel onderwijs: <https://basisvaardigheden.nl/formeel-en-non-formeel-onderwijs>. Bij de aanpak 2026-2023 maken we telkens een keuze in de vorm van aanbod die het best past bij het doel en de doelgroep.

6. Aanpak 2026-2030

Gemeenten hebben een trekkersrol in de aanpak basisvaardigheden. Samen met lokale of regionale partijen werken we aan de hoofddoelen van deze aanpak. Hierin zetten we twee verschillende actielijnen uit:

Basisvaardighedenaanbod: Meer en beter passend aanbod voor de (door) ontwikkeling van basisvaardigheden in Zaanstreek-Waterland voor de verschillende doelgroepen.

Netwerkactivatie: Investeren in de kennis, kunde en mogelijkheden van onze (netwerk)partners die met de doelgroep te maken hebben.

Hieronder geven we per hoofddoel aan wat we willen bereiken en hoe we de twee actielijnen vorm geven.

Ouderen

We willen dat ouderen (65+) die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden mee kunnen (blijven) doen in de samenleving.

Dat betekent dat er in 2029 (meer) passend non-formeel aanbod beschikbaar is voor ouderen waarbij basisvaardigheden centraal staan. We geven hierbij prioriteit aan ontwikkeling van digitale vaardigheden en gezondheidsvaardigheden. En we haken in op sociale activiteiten tegen eenzaamheid onder ouderen.

Dit doen we via de eerdergenoemde twee actielijnen:

Basisvaardighedenaanbod: We ontwikkelen non-formeel (les)aanbod voor ouderen waarbij basisvaardigheden een rol spelen. Voorafgaand aan deze ontwikkeling doen we een aanbod- en behoeftepeiling. We ontwikkelen dit samen met de lokale sociale partners die al dicht bij de doelgroep staan. We weten dat er al veel aanbod is voor ouderen. Bijvoorbeeld inloopsprekuren of andere trainingen. We zoeken slimme koppelingen op en sluiten aan waar nodig. De gemeente blijft hierin aanjager en facilitator. Concreet zien we in 2029 een toename in passend aanbod, laagdrempelige ondersteuning en een toename van onze doelgroepen bij de (al bestaande) inloopsprekuren.

Netwerkactivatie: We trainen en ondersteunen professionals in het herkennen van signalen van lage basisvaardigheden bij ouderen. We organiseren (en bekostigen) een 2-jaarlijkse trainingsdag voor mensen die werken in de uitvoering (thuiszorg, Wmo, buurthuizen, wijkverpleging, welzijn en culturele en religieuze instellingen zoals kerken en moskeeën). Daarnaast pakken we als gemeente de verantwoordelijkheid om te zorgen dat de betrokken partijen elkaar weten te vinden. Dit doen we door bijeenkomsten maar ook door zelf warme contacten te verbinden en samen te werken met de afdeling Wmo.

We zoeken voor de doelgroep ouderen met beperkte basisvaardigheden aansluiting bij regionale projecten en programma's zoals IZA/AZWA, GALA, GOUD en Regiodeals.

Werkenden met beperkende basisvaardigheden

We willen de sociaaleconomische weerbaarheid van laagopgeleide werkenden vergroten door hun basisvaardigheden op peil te houden of te vergroten.

Dat betekent dat er in 2029 regionale werk-leertrajecten lopen die werkenden helpen in het versterken van hun basisvaardigheden. Ook werven we voor 2026 en 2027 een aanjager (of kwartiermaker) Basisvaardigheden voor Werkenden en Werkzoekenden. Daarnaast is uiterlijk in 2029 aandacht voor basisvaardigheden structureel geborgd binnen de arbeidsmarktregio, het lokaal re-integratie-aanbod van gemeenten en het Regionaal Werkcentrum (RWC).

We zetten ook hier in op de twee sporen:

Basisvaardighedenaanbod: We ontwikkelen (voornamelijk) non-formele werk-leertrajecten in samenwerking met werkgevers, UWV, en onderwijsaanbieders. We starten bij de sectoren Bouw, Transport en Dienstverlening omdat in deze sectoren veel werkenden met beperkte basisvaardigheden zijn (bron: PIAAC 2023: Kernvaardigheden van volwassenen). Het doel is om het bereik van NT1-ers binnen deze doelgroep aanzienlijk te vergroten ten opzichte van 2025. Ook kijken we naar onze eigen rol als opdrachtgever en werkgever. In de contracten die we als gemeenten hebben met bedrijven maken we basisvaardigheden onderdeel van de (SROI)afspraken.

Netwerkactivatie: We trainen en ondersteunen professionals in het herkennen van signalen van lage basisvaardigheden bij werkenden. We organiseren (en bekostigen) een 2-jaarlijkse trainingsdag voor professionals die in aanraking komen met werkenden (werkgevers, UWV, Sociaal Wijkteam, collega's van participatie, ondernemersverenigingen). Daarnaast pakken we als gemeente samen met de arbeidsmarktregio en het RWC de verantwoordelijkheid om te zorgen dat de betrokken partijen elkaar weten te vinden. Ook lanceren we een communicatiecampagne die zich enerzijds richt op de werkenden en anderzijds richt op werkgevers om het onderwerp onder de aandacht te brengen. We sluiten aan bij bestaande netwerken en ketenoverleggen in de AMR.

Om deze doelen te bereiken stellen we in 2026 en 2027 een Regionaal Aanjager Basisvaardigheden voor Werkenden en Werkzoekenden aan. Deze aanjager richt zich in de eerste fase focussen op het verbinden, informeren en activeren van werkgevers in de regio. In de tweede fase zorgt de aanjager voor borging hiervan binnen de arbeidsmarktregio en het RWC.

Voor de doelgroep werkenden met beperkte lage basisvaardigheden doen we een beroep op de landelijke subsidieregeling voor Leven Lang Ontwikkelen (LLO) Collectieven. Mochten we de LLO-subsidie ontvangen dan kunnen zowel Basisvaardighedenaanbod als Netwerkactivatie op veel grotere schaal worden opgepakt.

Werkzoekenden

We zorgen dat werkzoekenden de basisvaardigheden hebben die nodig zijn op de arbeidsmarkt. Daarom is aandacht voor basisvaardigheden inherent onderdeel van de begeleiding naar werk.

We zorgen dat werkzoekenden de basisvaardigheden hebben die nodig zijn op de arbeidsmarkt. Daarom is aandacht voor basisvaardigheden inherent onderdeel van de begeleiding naar werk. In (uiterlijk) 2029 zijn basisvaardigheden vast onderdeel van het intake- en begeleidingsproces van werkzoekenden bij het UWV, het RWC, Participatie en bij gemeenten.

Ook hier zetten we in op twee sporen:

Basisvaardighedenaanbod: We zetten in op meer aandacht voor basisvaardigheden in de begeleiding naar werk. We versterken de bestaande begeleiding naar werk bij partners en/of gemeentelijke uitvoeringsorganisaties zoals sociale werkbedrijven, UWV of de sociale wijkteams. Tijdens intake, doorstroom en uitstroom van werkzoekende is aandacht voor basisvaardigheden geborgd. We bieden werkzoekenden de mogelijkheid om hun vaardigheden te verbeteren via laagdrempelige trainingen of ondersteuning. Tegelijkertijd zetten we in op bewustwording en het verminderen van schaamte, ook bij werkzoekenden zelf. Daarnaast zorgen we ervoor dat in 2029 er meer stage- en/of werkervaringsplekken zijn voor werkzoekenden met lage basisvaardigheden. Dit doen we samen met onze collega's van Participatie, Talland College en het Regionaal Werkcentrum.

Netwerkactivatie: We trainen en ondersteunen professionals in het herkennen van signalen van lage basisvaardigheden bij werkzoekenden. We organiseren (en bekostigen) een 2-jaarlijkse trainingsdag voor mensen die werken in de uitvoering (UWV, Participatie, sociale wijkteams, sociale werkbedrijven). Daarnaast pakken we als gemeente de verantwoordelijkheid om te zorgen dat de betrokken partijen elkaar weten te vinden. Dit doen we door bijeenkomsten te organiseren maar ook door zelf warme contacten te verbinden en samen te werken met de afdeling Participatie en Werk en Inkomen. We sluiten aan bij bestaande ketenoverleggen. Ook lanceren we een communicatiecampagne die zich enerzijds richt op de werkenden/werkzoekenden en anderzijds richt op werkgevers om het onderwerp onder de aandacht te brengen.

Het Regionaal Werkcentrum gaat vanaf 2026 een zeer grote rol spelen in het verbinden van werkgevers en werkzoekenden. Daarom moet aandacht voor basisvaardigheden structureel onderdeel worden van het werkproces binnen het RWC in de begeleiding naar werk. Tot die tijd focussen we onze aanpak op uitkeringsgerechtigde werkzoekenden die dus al bekend zijn bij gemeenten en onze uitvoeringpartners zoals SW-bedrijven, UWV, WSP en de sociale wijkteams.

Er is veel overlap tussen de acties voor werkenden en werkzoekenden. Een belangrijk verschil is dat we voor werkenden actief nieuwe trajecten, samenwerkingen en processen ontwikkelen. Terwijl we bij werkzoekenden inzetten op de versterking van bestaande netwerken en processen. Voor beide doelgroepen geldt dat de aansluiting en borging bij het RWC cruciaal is.

Anderstaligen met beperkende basisvaardigheden

We geven anderstaligen de mogelijkheid om hun basisvaardigheden (door) te ontwikkelen. Dat betekent dat er in 2029 toegankelijk, laagdrempelig en passend aanbod is voor deze doelgroep. We hebben oog voor anderstaligen in onze aanpak voor ouderen, werkenden en werkzoekenden zoals die hiervoor beschreven is.

Ook hier zetten we in op twee sporen:

Basisvaardighedenaanbod: We zorgen dat er in het bestaande aanbod speciale aandacht is voor de behoeften van anderstaligen. Voor werkenden-, werkzoekende en ouderen hebben we speciale aandacht in de acties en interventies ingericht voor deze doelgroep. Voor anderstaligen die buiten deze doelgroepen vallen zoeken we passender aanbod. We continueren daarom het formeel aanbod omdat we zien dat dit al een groot deel van anderstaligen bereikt. Ook ontwikkelen we passender non-formeel en informeel aanbod op wijkniveau met een laagdrempelig karakter, bijvoorbeeld voor niet-werkende ouders met kinderen voor wie het formeel aanbod niet toegankelijk en/of passend is. Daarnaast zorgen we voor aanbod waarmee basisvaardigheden voor gezin, gezondheid en welzijn vergroot worden. We werken aan een doorgaande leerlijn en doorverwijzing vanuit inburgering en andere bestaande ondersteuning voor nieuwkomers.

Netwerkactivatie: We trainen en ondersteunen professionals in het herkennen van signalen van lage basisvaardigheden bij anderstaligen, met speciaal aandacht voor in het herkennen van lage gecijferdheid en digitale vaardigheden (omdat de aandacht bij anderstaligen al snel naar taal gaat). We organiseren (en bekostigen) een 2-jaarlijkse trainingsdag voor professionals die in aanraking komen met werkenden (werkgevers, uuv, sociaal wijkteam, collega's van inburgering en bugerzaken, WSP, brugfunctionarissen). Daarnaast zetten we deze trainingsdagen ook in als netwerkfunctie. Zeker op wijkniveau en for het informeel- en non-formeel aanbod is het belangrijk dat de partners in de wijk weten waar ze mensen naartoe kunnen sturen. De regionaal verbinder statushouder is een belangrijke partner in deze aanpak.

Lokale focus

Binnen de hoofdoelen van de regionale aanpak, brengt iedere gemeente een lokale focus aan. Dat is afhankelijk van de groep inwoners die (de grootste kans op) lage basisvaardigheden heeft.

Edam-Volendam

In Edam-Volendam zijn Nederlandstalige werkenden (in de sectoren bouw en industrie) en Nederlandstalige werkzoekenden met weinig opleiding de belangrijkste doelgroepen van de aanpak basisvaardigheden. De gemeente Edam-Volendam zoekt daarbij aansluiting bij de beleidsthema's Werk, Bestaanszekerheid, Gezondheid, Inclusie en Duurzaam aan het werk.

Landsmeer

In Landsmeer bestaat de grootste doelgroep uit Nederlandstalige ouderen met beperkte basisvaardigheden. Gemeente Landsmeer maakt daarin verbinding met de beleidsprioriteiten Zorg, Vergrijzing en Eenzaamheid.

Oostzaan

Ook in Oostzaan bestaat de grootste doelgroep uit Nederlandstalige ouderen met beperkte basisvaardigheden. Ook gemeente Oostzaan legt daarin verbinding met de beleidsprioriteiten Zorg, Vergrijzing en Eenzaamheid.

Waterland

In Waterland bestaat de doelgroep zowel uit Nederlandstalige ouderen als uit werkenden. De groep werkenden omvat zowel Nederlandstaligen als anderstaligen. Deze gemeente legt verbinding met de beleidsprioriteiten Gezondheid, Meedoen en Werk.

Wormerland

In Wormerland zijn vooral Nederlandstalige werkenden boven de 50 jaar (en deels ook onder die leeftijd) een grote doelgroep binnen de aanpak basisvaardigheden. Er zijn raakvlakken met de beleidsthema's Werk, Bestaanszekerheid en Duurzaam aan het werk.

Purmerend

In Purmerend zal de aanpak zich met name richten op inwoners met weinig tot geen opleiding en daarnaast op anderstaligen. De aanpak voor inwoners met weinig tot geen opleiding richt zich op Werk, Bestaanszekerheid en Duurzaam aan het werk. Voor de aanpak van basisvaardigheden gericht op anderstaligen wordt in de gemeente Purmerend de focus gelegd op Participatie, Verbinding en Meedoen.

Zaanstad

In Zaanstad betreft de doelgroep ten eerste Nederlandstalige werkenden, in het bijzonder in de sectoren transport, bouw en industrie. Voor deze doelgroep zoekt de gemeente aansluiting bij de beleidsdomeinen Werk, Bestaanszekerheid en Duurzaam aan het werk. Ten tweede zal de aanpak in Zaanstad zich richten op anderstaligen, met een focus op Participatie, Verbinding en Meedoen. In het kader van preventie zullen de lokale uitvoeringsagenda's aansluiten op de Bestuursopdracht Jeugd.

Overlap

Voor een aantal gemeenten geldt dat er overlap is in subdoelgroep van de aanpak basisvaardigheden. In de gemeenten Edam-Volendam en Zaanstad betreft dit Nederlandstalige werkenden in de sectoren bouw en industrie en voor Zaanstad ook in de transportsector. Voor zowel Zaanstad als Purmerend geldt dat de aanpak zich gedeeltelijk zal richten op anderstaligen.

Voor de overige gemeenten Landsmeer, Oostzaan, Waterland en Wormerland geldt dat de subdoelgroepen ouderen en Nederlandstalige inwoners met moeite met basisvaardigheden speciale aandacht verdienen. In Edam-Volendam zouden Nederlandstalige inwoners met lage basisvaardigheden het meest baat moeten hebben bij de aanpak.

7. Samenwerking

De aanpak basisvaardigheden kan alleen slagen als veel partijen met elkaar samenwerken. We sturen daarom aan op een goede lokale samenwerking met en tussen partners. Hierbij zetten we in op het versterken en verbreden van (taal)netwerken in de regio. Bestaande taalnetwerken verbreden we tot netwerken basisvaardigheden. In deze netwerken zijn bibliotheken, welzijnsorganisaties en taalaanbieders betrokken. We stimuleren dat ook aanbieders van digitale vaardigheden en gecijferdheid aansluiten, net als SW-bedrijven, maatschappelijke partners en gemeentelijke uitvoering. In sommige gemeenten zijn er andere netwerken, bijvoorbeeld gericht op het voorliggend veld. In die netwerken zetten we basisvaardigheden structureel op de agenda.

Jaarlijks bespreken we met de partners in de netwerken wat er op de uitvoeringsagenda van het komende jaar komt te staan, en wie daarin welke rol oppakt. Door in te zetten op de netwerken als samenwerkingsverbanden, zorgen we voor een breed gedragen verantwoordelijkheid voor de aanpak van basisvaardigheden in elke gemeente in Zaanstreek-Waterland.

8. Governance en middelen

Governance

We kiezen in Zaanstreek-Waterland voor een regionale aanpak met lokale accenten. We werken als zeven gemeenten in Zaanstreek-Waterland samen. Door samen te werken, kunnen we meer resultaat boeken dan als losse gemeenten.

Dit beleidsplan vormt het kader voor onze samenwerking. We maken ieder jaar een gezamenlijk uitvoeringsplan, waarin iedere gemeente aangeeft wat ze wil doen het komende jaar. De aanpak en de uitvoeringsagenda stemmen we af met de portefeuillehouders van alle gemeenten. Dat gebeurt minimaal twee keer per jaar in het portefeuillehoudersoverleg. We leggen daar de uitvoeringsagenda en begroting voor het komende jaar voor. Halverwege het jaar bespreken we de voortgang. Bij belangrijke afwijkingen of ontwikkelingen informeren we de portefeuillehouders tussentijds.

De beleidsmedewerkers van de gemeenten overleggen eenmaal per zes weken over de voortgang en stand van zaken van de bestedingen. Ieder kwartaal kijken we of de uitvoeringsagenda of begroting bijgesteld moet worden. Daarnaast voeren we iedere zes weken een inhoudelijk overleg. Hier bespreken we de grotere lijnen, nieuwe ontwikkelingen en mogelijkheden. In deze beide overleggen bespreken we ook of bijsturing nodig is.

Middelen

Voor de aanpak basisvaardigheden 2026-2029 hebben we € 7,2 miljoen beschikbaar. Dit geld bestaat uit de WEB-gelden (Wet Educatie en Beroepsonderwijs) en uit een Decentrale Uitkering Laaggeletterdheid (2026-2028). We verdelen dit bedrag gelijk over de jaren 2026-2029. Dat betekent dat we jaarlijks een budget van € 1,8 miljoen uittrekken voor basisvaardigheden in Zaanstreek-Waterland.

Ook zoeken we de aansluiting bij gemeentelijke, regionale en landelijke budgetten. Bijvoorbeeld:

- Specifieke Uitkering Zorgplicht Bibliotheken voor het non-formele educatieve aanbod in de gemeenten
- IZA voor de doelgroepen waar brede maatschappelijke participatie een doelstelling is
- GOUD voor de doelgroep ouderen
- Reguliere WMO-middelen
- De middelen ter ondersteuning van Oekraïners waar het gaat om formele en non-formele taaltrajecten, en andere ondersteuning op basisvaardigheden
- Regiodeals waar het gaat om wonen, leren en werken.
- Participatiemiddelen van de arbeidsmarkt regio voor werkzoekenden

We brengen de doelen van de aanpak basisvaardigheden uit dit plan samen met de doelen van deze regelingen. We kunnen meer bereiken door integraal samen te werken. Tevens is er de afgelopen jaren ook een reserve opgebouwd van ongeveer € 1 miljoen. In het uitvoeringsplan van 2026 en bijbehorende begroting zal een deel van deze reserve worden ingezet voor het aanjagen en opstarten van een deel van onze beleidsdoelen die een extra impuls nodig hebben. De reserve wordt niet ingezet voor structurele uitgaven zoals aanbestedingen van het formeel lesaanbod en subsidiëring van de bibliotheken.

Gezamenlijke besteding van de middelen

De WEB-gelden en de decentrale uitkering zijn regionale middelen. Ze worden uitgekeerd aan centrumgemeente Zaanstad. Jaarlijks maken we voor de aanpak basisvaardigheden een uitvoeringsagenda met een begroting. De uitvoeringsagenda en bijbehorende begroting van 2026 zal in Q1 2026 worden vastgesteld. De overige uitvoeringsagenda's inclusief begroting worden uiterlijk in Q4 van het voorgaande jaar vastgesteld.

We kiezen voor gezamenlijk beheer van de beschikbare regionale middelen in plaats van een verdeling per gemeente. We beschouwen deze middelen als bestemd voor álle inwoners van Zaanstreek-Waterland, en zetten deze in op de plekken waar op dat moment de grootste behoeften en kansen liggen. Bij de besteding van het budget houden wij rekening met inwoners van alle gemeenten in de regio, maar laten we ons niet beperken door gemeentegrenzen. Inwoners bewegen zich immers vrij binnen de regio: ze wonen in de ene gemeente, werken in een andere, en hun kinderen gaan soms naar school in een andere gemeente. Deze realiteit vraagt om een flexibele, regionale benadering waarbij we kijken naar wat nodig is, ongeacht de gemeentegrens. In de besteding van de gelden zoeken wij waar mogelijk de samenwerking op, zodat we kunnen profiteren van schaalvoordelen en regionale netwerken. Daarnaast is er ruimte om in te springen op de lokale behoeften. Voor de besteding van het budget hanteren wij de volgende werkwijze:

- Project onder de €5000,- kan zonder voorstel aan de regio worden uitgevoerd.
- Project boven de €5000,- wordt besproken in het AO basisvaardigheden
- Project boven de €50.000,- wordt getoetst op de volgende richtlijnen; regionaal component/meerwaarde voor regio, in lijn met beleidsvisie, overblijvend budget.

Uitgangspunt daarbij is dat iedere gemeente bestedingsruimte heeft die in verhouding is met omvang van de gemeente. Maar we weten dat de omvang van een gemeente niet altijd bepalend is voor de opgave, de capaciteiten en de ambities die er zijn. We bepalen daarom jaarlijks welke activiteiten iedere gemeente uitvoert en financiert vanuit deze middelen. Gedurende het jaar bekijken we ieder kwartaal of er bijstellingen gewenst of nodig zijn.

De gemeente Zaanstad is als centrumgemeente aangewezen als coördinerende gemeente. De gemeente Zaanstad ontvangt de middelen. Alle projectvoorstellen worden ingediend bij de coördinator van het Regionaal Overleg Basisvaardigheden. Bij projectaanvragen boven de €5000,- legt de coördinator het voorstel voor aan de regiogemeentes. De coördinator van het Regionaal Overleg Basisvaardigheden informeert de regiogemeentes periodiek over de uitputting van het budget. Bij onderbesteding van het jaarbudget vloeit het resterende budget terug in de WEB-reserves voor de regio en/of dienen de gelden terug te worden betaald aan het Rijk.

Bovengenoemde afspraken over besteding van het regionale budget heeft een aantal voordelen. Het biedt ruimte voor meer maatwerk: De middelen kunnen worden ingezet waar de behoefte het grootst is. Daarnaast vergroot het de efficiëntie van het uitvoeren van beleid door minder versnippering en meer samenwerking. Regionaal draagvlak is hierdoor groot aangezien alle gemeenten inspraak hebben in de verdeling van de middelen. Tevens zorgt dit voor een duidelijke gezamenlijke verantwoording en verantwoordelijkheid.

Een deel van het budget is voor meerdere jaren aanbesteed. Het gaat om het aanbod volwasseneducatie dat is ingekocht via aanbesteding. Bij de start van dit huidige meerjarenplan is Sagènn de partij die dit

uitvoert. Tijdens de looptijd van dit beleidsplan loopt het contract met Sagènn af en zullen we opnieuw aanbesteden.

De overige middelen zetten we in op non-formeel aanbod en andere activiteiten die nodig zijn om de voorgestelde aanpak succesvol te maken. Waar het nodig is, maken we geld vrij voor coördinatie, het bereiken en betrekken van deelnemers, bewustwording en trainingen die nodig zijn om de partners én doelgroepen te versterken. Dit kan op (sub)regionaal niveau gebeuren, maar iedere gemeente heeft ook een eigen lokale kleur. Dus iedere gemeente brengt zelf accenten aan, bijvoorbeeld in de doelgroep waarop zij inzet of de lokale partners die ondersteund worden.

Een deel van onze aanpak sluit naadloos aan bij de ambities van het landelijke LLO Collectief. Voor dit deel vragen we een extra subsidie aan bij het LLO Collectief, samen met regionale partners. Deze subsidie is maximaal € 2,2 miljoen voor de jaren 2026 en 2027. Dit gebruiken we om de regionale aanpak voor werkzoekenden en werkenden goed op te zetten en te verankeren. We houden er rekening mee dat we in 2028 en 2029 het voortzetten van de aanpak voor werkenden en werkzoekenden betalen uit de WEB-gelden en de decentrale uitkering. De middelen vanuit de LLO-subsidie hebben eigen bepalingen over hoe ze beheerd en besteed worden. Het Tolland College is hierin penvoerder en beheerder van de middelen. Het is op dit moment nog niet bekend of de subsidie zal worden toegekend. Naar verwachting wordt dit in januari 2026 bekend gemaakt.

Capaciteit

Iedere gemeente heeft de regie over de lokale aanpak basisvaardigheden. Dat betekent dat er binnen elke gemeente iemand de aanpak vormgeeft met lokale partners en afstemt binnen de eigen gemeente en met collega's van regiogemeenten. Centrumgemeente Zaanstad heeft daarnaast een regionale regierol. Voor een sterke aanpak is het nodig dat we de samenwerking zoeken met andere beleidsthema's in het sociaal domein, en daarbuiten. Ook vraagt de opbouw van een sterk en betrokken netwerk, het aanjagen, stimuleren en motiveren van partners tijd van de gemeenten.

Als gemeenten maken we naast de hiervoor genoemde middelen ook capaciteit vrij om de aanpak van basisvaardigheden goed te kunnen aansturen en monitoren.

Regionale coördinatie (bestedingen)	
Zaanstad (inclusief regionale coördinatie / rol centrumgemeente)	24u pw
Purmerend	12u pw
Edam-Volendam	8u pw
Waterland	4u pw
Oostzaan-Wormerland	12u pw
Landsmeer	4u pw